

Til: Vårt Land - til lørdag 29.4.95

I glede over friheten

Av statsminister Gro Harlem Brundtland

I mai-dagene skal vi feire at det er 50 år siden Norge igjen ble et fritt land. Vi skal glede oss over den frihet vi fikk tilbake etter 5 års krig og okkupasjon, og gjennom markeringen gi ungdommen og nye generasjoner kunnskap om det som hendte.

Mange måtte bære store ofre i kampen for et fritt Norge.

Okkupasjonstiden skapte samtidig et samhold i befolkningen som gjorde det lettere å møte de vanskeligheter som okkupasjonen innebar. Holdningskampen var ledet både av et alvor og en humor som ga styrke, og som det kan være vanskelig å forstå for den som ikke selv opplevet dette. De som f.eks. gikk med røde toppluer, binders i jakkeoppslaget eller et symbol som minnet om kong Haakon, risikerte å bli fengslet. De som innlot seg med tyskerne og hadde omgang med dem, ble uglesett. Kom det en tysk soldat eller hirdmann og satte seg ved siden av en nordmann på trikken, reiste nordmannen seg og ble stående. Dette førte til at slike "demonstrasjoner" ble straffet.

Etter hvert ble motstanden sterkere og fikk klare uttrykk ved at Høyesterett protesterte mot okkupasjonsmaktens brudd på viktige rettsprinsipper. Høyesterettsdommerne nedla sine embeter, kirken førte en kompromissløs kamp mot nazistenes forsøk på å innføre plikt til å oppdra barn og ungdom i den nazistiske ideologi. Biskopene og prestene nedla sine embeter. Lærerne nektet å la seg tvangsorganisere, fagbevegelsen deltok aktivt i motstandskampen. Våre idrettsfolk gjennomførte en parole om ikke å delta i nazistenes offisielle idrettsarrangementer.

Nazistene og de som samarbeidet med fienden ble uglesett av resten av befolkningen. De og deres nærmeste fikk en vanskelig tid i de første år etter krigen, og det er nok mange av dem som ikke er så glade over å få rippet opp de gamle sår under det nå tilstundende jubileum. De som har gjort opp for seg, skal imidlertid vite at de som andre, er velkomne til å delta i gleden over at vi har friheten og har hatt fred i 50 år.

Reaksjonen her hjemme mot forbindelser mellom tyske soldater og norske kvinner under krigen var en del av selve holdningskampen mot okkupasjonsmakten. Dette var generelt en klar markering overfor dem som var våre fiender og som påførte befolkningen store lidelser.

I opptakten til Frigjøringsfeiringen er det pekt på at holdningskampen under og etter krigen også rammet barn på måter som preger mange den dag i dag. Det er både trist og beklagelig at krigen rammet barn som helt uforskyldt ble offer.

Forsoning og tilgivelse er en viktig del av oppgjøret med fortiden. Frigjøringsjubileet bør også bli et bidrag til å redusere motsetningene og gi kommende generasjoner en oppfordring til å arbeide videre for å trygge freden og friheten i vårt land og i verden for øvrig.

De smertefulle erfaringene fra krigsårene har bidratt til at friheten og demokratiet i dag er sterkere forankret i hele Europa. I dag er oppgaven å verne om dette og befeste friheten og demokratiet også i nye områder av vår egen verdensdel. Arbeidet for å trygge og bygge fred og frihet vil alltid være vår viktigste oppgave. Den må forankres i politiske institusjoner, nasjonalt og internasjonalt. Men den må først og sist, igjen og igjen forankres i nye generasjoners sinn, som en livsnødvendighet.

De dyrekjøpte erfaringene fra 1940-45 må være bærebjelker også for dagens og morgendagens generasjoner i arbeidet for å trygge freden,

friheten og demokratiet. Det vil samtidig være det viktigste monument vi kan reise og den største takk vi kan gi dem som den gang måtte kjempe kampen for et fritt Norge og et fritt Europa.